

5. osztály

Halászi eredete (monda és valóság)

Valóság

1.:Halászi a Szigetközben fekszik, a Mosoni-Duna partján. Árpád-kori halásztelepülés. 1334-ben Halaz néven említik, 1490-ben Halázy, majd Halászy. Királyi halászok lakóhelye, az itteni halászok a királyi udvar halszállítói voltak.

Eredetmonda

Az első halászok az óvári uraság fennhatósága elől menekültek ide, mert Óvár ura nagyon kegyetlen és kapzsi volt. Jöttek a halászok a Duna folyása mentén fölfelé, míg egy szép területre értek. Mindenhol hatalmas erdők, sok vadat találtak. Kunyhókat, sövényházakat építettek, egy bokorban maradtak, együtt halásztak. Ám az óvári uraság megtalálta őket és parancsolta térjenek vissza.

Szabadságukról írást nem tudtak mutatni, nem volt róla oklevelük. Szerencsére éppen arra vadászott a király, a halászok frissen fogott csukával kínálták, melyből ízletes halászlét készítettek. Cserébe a halászok írást, oklevelet kaptak, ami biztosította a szabadságukat. Az óvári uraság már nem tehetett semmit. Azóta a halászok itt elszaporodtak, a falujukat pedig Halászinak nevezték el.

Életmód

A Szigetköz talaját a Duna hordaléka töltötte fel. A rokon családok egymáshoz közel építették házaikat, s együtt halásztak. Ezeket halászbokroknak nevezzük.

A sorozatos árvizek megváltoztatták a tájat. A folyóágak új medret találtak maguknak, szigeteket építettek, partokat szaggattak.

A vizek járásához alkalmazkodva, a kiemelkedőbb helyeken, magasabb partokon jelennek meg az első halászok kunyhói, sövényházai.

A folyót régen egytörzsű ladikban járták, melyet vastag fatörzsből faragtak, ezt bödönhajónak nevezzük. Idős emberek említették, hogy a Fő utcán kútásásnál, több háznál is előfordult, hogy hajólánctot, ladikot találtak a mélyben. A Fő utca egy szakaszának házai a régi folyóparton álltak.

A halászi legelőt Úgónak nevezik. Ez az elnevezés a Zúgó névből ered, mely kisebb vízesés helyét jelentette. Innen a víz a magaslatról zúgva ömlött a folyómederbe. Annak partjain, kimagasló szigetein jelentek meg az első halászok.

Az 1920-as években még állt egy-két sövényház a faluban. Az ablakait alacsonyra építették, hogy a víz könnyen kifolyhasson árvíz esetén. A sövényt sárral-agyaggal tapasztották, amit az áradás kimosott, de a ház állva maradt. Ha jött a víz a család felköltözött a padlásra.

A régi vízjárások helyei jó vízlevezetők voltak. Az elöntött Úgón könnyű volt halászni. A mélyedésekből szinte kézzel fogták ki a halakat. A szabályozás előtt szinte minden évben elöntötte a víz a legelőt.

„Eleven mint csík”- járta a mondás Halászipan. Az eleven gyerekekre mondták ezt.

A zsombékos, mocsaras területen rengeteg volt a csík. Árvízkor a fél falu a csíkból élt. XVI.sz.-ból származó oklevelek is említik, hogy Győrben a piacon rákot,

csikót, teknősbékát árultak a szigetközi halászok.

Főként halászatból éltek, kereskedtek is vele. Nemcsak a közeli piacokra szállították a halat, hanem messzebbre is elvitték: Pozsonyba, Bécsbe, Budára.

Legkeresettebb hal volt a csuka, viza, harcsa, süllő, márna, ponty. A vizát „tengeri bornyú”-nak is nevezték, nagysága miatt.

A hagyományos állattartás helye évszázadokig a legelő. A gyermek munkája a libapásztorkodás volt.

A tehéncsordát Szent György napján hajtották ki először. A csikólegelőn őrizték a falu gazdáinak csikóit.

Óralebontás

5.o.

1. óra: Halászi eredete (monda és valóság) megismertetése a diákokkal.
2. óra: Halászi életmód megismertetése a diákokkal.
3. óra: Összefoglalás és feladatlapok kitöltése a tanultak alapján.
4. óra: Múzeumlátogatás, gyakorlati ismeretek szerzése tárgyi emlékek segítségével.

Tématerv- 5. osztály

Óra	Téma	Fejlesztendő kompetenciák	Munkaforma	Tevékenység	Eszköz
1.	Mondák Halásziról	Anyanyelvi, kommunikációs, Szociális komp.	Csoport	Mondák megértése, feldolgozása szakértői mozaik segítségével	Mondák gépelve

2.	Életmód	Anyanyelvi komp, szociális komp.	Csoport	Korabeli életmód megismerése	Korabeli fényképek
3.	Gyakorlás	Kommunikációs, szociális komp	Csoport	Tanultak átismétlése feladatlapok segítségével	Feladatlapok,
4.	Múzeum-látogatás	Kommunikációs, Szociális komp.	Frontális, Csoport	Kiállítás megtekintése	

6. OSZTÁLY

Óra	Téma	Fejlesztendő kompetenciák	Munkaforma	Tevékenység	Szükséges eszközök
1.	Ismétlés: ismeretek felelevenítése Halászi történetéről	Emlékezet	Frontális	Asszociogramm	-
	Ismétlés	Anyanyelvi kompetencia (Szövegértés) Matematikai kompetencia (Szelektálás képessége, logika)	Egyéni	Toto kitöltése	Toto
	Csoportalkotás (3 fő)	Matematikai kompetencia (Hasonlóságok felfedezése, logika)	Egyéni	Kártyák alapján a csoporttagok megtalálása (tanár által kialakított csoportok)	Fogalomkártyák
	Dűlőnevek	Szociális kompetencia	Csoport	Dűlőnevek gyűjtése	---

2.	Mondák halásziról	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés) Kommunikációs komp. Szociális kompetencia	Csoport	Mondák megértése, feldolgozása szakértői mozaik segítségével	Mondák gépelve (differenciáltan!)
	Gyakorlás	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés) Matematikai komp. (szelektálás, logika, időrendiség)	Csoport	Fogalomkártyák csoportosítása,	Fogalomkártyák Feladatlap
3–4.	Helyszínek felkeresése	Természettudományos kompetencia (tájékozódás terepen)	Frontális, csoport	Állítások értékelése szóban (Igaz-hamis)	Táblák (igaz-hamis feliratokkal)
	Összefoglalás	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés) Figyelem koncentrációja	Egyéni	Toto kitöltése	Toto

MONDÁK HALÁSZIRÓL

Salamon király bujdosása

A trónviszályok idején bujdosott erre Salamon király. Elérkezett a szomszéd faluig, éhesen, fáradtan. Ott irigyek voltak és nem fogadták be. Továbbindult hát Halászi felé, ahol ellátták étellel-itallal, kipihenhetette magát. Mikor megtudták, hogy ő a király, el se akarták ereszteni, házról-házra hívták s mindenütt jól tartották. Amikor visszakerült a trónra, a halásziakra íratta hálából azt a területet, ahol először bujdosott. Így a halászi határ egészen a szomszéd falu közeléig nyúlik. Ezt a dűlőt ma is Salamonnak hívják, az ott fekvő erdőt pedig Salamon-erdőnek.

A mohácsi csata és a halászi vitéz

A győri püspök vezetésével 200-an indultak a csatába. Közöttük volt egy *Major János* nevű halászi vitéz is. A borzalmas öldöklésből egy bokorba bújva menekült meg. Onnan látta, hogy a király a patakba ugrott s abban elmerült. Később ő mutatta meg a király vízbefúlásának helyét.

A királyné elé vezették, aki megkérdezte, mit kíván jutalmul. Azt mondotta, hogy Halászin van neki egy egész telke, azt nemesítsék meg. Ezt hallván, a királyné felsóhajtott: „Lajos, Lajos, de olcsó ember voltál. Egy kúria a díjad...”

A halásziak ma is meg tudják mutatni ezt a telket a fő utcán, ami valóban háromszor szélesebb, mint a többi. A század elején kocsma volt, (Smuk-kocsma), majd TSZ-iroda. Végül ezen a telken épült fel az új iskola.

Aranyos és Csepevár története

Van Halászi határában két dűlő, egymáshoz egészen közel. A régi időkben két földvár állt itt

egymástól kb. 3 km-re s köztük egy Duna-ág kanyargott. Valamikor a réges-régi időkben víz folyt ebben a Duna-ágban s nagyon sok volt benne az arany. A két földvár – *Aranyos és Csepevár*- ura az aranymosásból élt, de persze minkét várhoz tartoztak legelők, gazdag szántóföldek és erdők is.

A monda szerint az aranyosi vár ura kevesellte az aranyat, amit a szolgái a Dunából kimostak, ezért büntetésből csökkentette az élelmüket. Páran fellázadtak és nem akartak tovább dolgozni. Őket a földesúr a vár börtönébe záratta. Társaik titokban ásót, csákányt juttattak be hozzájuk, s ők elkezdtek lefele ásni, hogy kiássák magukat. Azonban a mélyből vízér tört fel, amely elöntötte a pincebörtönt és alámosta magát a várat is. Jött a nyári áradás, és a vár összeomlott, maga alá temette kapzsi urát is. Azt is emlegetik, hogy Aranyos papja ekkor sírva-ríva menekült a veszedelemből Csepevár felé. Amerre elhaladt, azt a részt a mai napig is Papsíri-dűlőnek hívják.

A halásziak Isten büntetésének tartották a vár elsüllyedését, mert a vár urai tivornyázásukról voltak híresek. Évszázadok teltek el. A halászi kondás odahajtotta a disznókat az Aranyosi-laposba. Egyszer a disznók kitúrtak egy harangot. Halászin haranglábra állították. Mikor megszólalt a harang, azt kérdezték egymástól az emberek: Tudod-e, mit mond a harang? „Kan-túrta, kan-túrta...” 1848-ban elvitték és ágyút öntöttek belőle.

7. OSZTÁLY

Óra	Téma	Fejlesztendő kompetenciák	Munkaforma	Tevékenység	Szükséges eszközök
-----	------	---------------------------	------------	-------------	--------------------

1.	Ismétlés Ismeretek felelevenítése Halászi történetéről, mondáiról	Emlékezet	Frontális	Asszociogramm	-
	Ismétlés	Anyanyelvi kompetencia(Szövegértés) Matematikai kompetencia (Szelektálás képessége , logika)	Egyéni	Toto kitöltése	Toto
	Párlkötás	Matematikai kompetencia (Hasonlóságok felfedezése, logika)	Egyéni	Kártyák alapján a pár megtalálása	Fogalomkártyák
	Történelmi címsorok időrendbe állítása	Matematikai kompetencia(sorrendiség)	Pár	Történelmi címsorok sorrendbe állítása	Kártyák borítékban
	Halászi története a XIX. Sz-ig	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés)	Pár	Események hozzárendelése a címsorokhoz	Események borítékban
2.	Halászi története a XIX. Sz.-ig	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés)	Pár	Válaszadás kérdésekre kooperatív pármunkában	Kérdések és szövegek
	Szigetköz és Csallóköz földrajza	Természettudományos kompetencia (tájékozódás térképen)	Csoport	Térkép adatainak kiegészítése tájegység ill. Falunevekkel	Térkép Internet
	Házi feladat Monda Cikolaszigetről	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés)	Egyéni	Olvasd el a mondát Cikolaszigetről! Oldd meg a hozzá kapcsolódó szómagyarázó feladatot!	Monda (differenciáltan)

3.	Monda Cikolaszigetről	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés) Matematikai kompetencia(sorrendiség)	Pár	Helyezd a monda eseményeit helyes sorrendbe!	Tételmondatok szétvághva, borítékban
	Monda Cikolaszigetről	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés)	Pár	Keressetek válaszokat a kérdésekre!	Kérdések
	Monda Arakról	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés) Matematikai kompetencia(sorrendiség)	Pár	Monda Arak nevének eredetéről - összeállítása kooperatív pármunkában	A történet darabokra vágva
4.	Összefoglalás	Anyanyelvi kompetencia (szövegértés) Figyelem koncentrációja	egyéni	Toto kitöltése	Toto

Még a szabadságharc előtt megalakult a halászi lovasbandérium. A bandérium 12 lovasból és egy vezetőből áll, kinek fehér vagy szürke lova van. A mezővárosi ranghoz hozzátartozott a lovasbandérium fenntartása is. Nemcsak díszkíséretet jelentett régen, hanem védelmet is. Tagjai elmondták, hogy kísérték a püspököt, s az érkező, távozó káplánokat, plébánosokat is. A bandérium díszruhája: árvalányhajas fekete posztósüveg, bőszárú ing, sujtásos piros posztómellény, kék ezüstszinóros mente, fehér rojtos gatyá és fekete csizma.

Kísérték Kossuth Lajost is 1848 október 22-én a mosoni plébániától az uradalmi kastélyig.

Halászi is részt vett a szabadságharc eseményeiben. 1848. októberének első napjaiban egy 25-30 főből álló, Jellasics-féle martalóc csapat bukkant fel Óvár határában. Soós János nemzetőr megfutamította őket, s azok Halászi felé menekültek. A Duna kompjánál térden állva könyörögtek kegyelemért. A halászi bíró átadta őket az óvári hatóságnak.

Napóleon katonái 1809-ben harcoltak ezen a vidéken. (győri csata!!) Három hét alatt a franciák roppant károkat okoztak a gazdáknak.

A kurucok és labancok egyaránt dúlták, sarcolták a mezővárost. Halászi ekkor az óvári vár koronaörségének, a „sárga németeknek” a fennhatósága alá tartozott. Ha a kurucok éjjel a városba beütöttek, a lakosok egy magasabb fa tetejére kötözött zsúpszalmát gyújtottak meg, így adtak jelet Óvár lakosainak. Az úgói legelőn egyszer összezsúptak a kurucok a labancokkal. A harcban elesetteket ott temették jeltelen sírba. „Sok sárga németnek lett temetője a halászi rétség”.

Az 1529 évi pusztulás után elterjedt Halászin a református vallás, sőt ez volt az uralkodó egészen az 1700-as évekig. Halászi ez időben fontos és népes református egyházközség volt. Ezt mutatja az is, hogy az 1600-as években itt lakott Samarjai János református püspök, így Halászi a Dunamelléki Református Püspökség székhelye volt. A falu csak az ellenreformáció után kezdett visszatérni ősei vallásához. A visszatérés főleg a magyaróvári kapucinusok munkája volt. Különösen fokozódott ez Mária Terézia uralkodása alatt, amikor a királynő lánya 1777-ben a mostani templomot megépítette. Ez a legnagyobb templom egész Szigetközben.

1529 szeptember elején értek a török seregek a megyehatárra. Bécs sikertelen ostroma után a visszavonuló török seregek a várossal együtt az óvári várat is felgyújtották. Ekkor a halásziak a szorongatott Óvár segítségére siettek s ott vitézül harcoltak a vár védelmében. Ez alatt a törökök Kálnoknál átkeltek a Mosoni-Dunán és megtámadták Halászit. Felgyújtották és teljesen feldúlták a védtelen községet. A monda szerint a gyerekek, asszonyok és öregek idejében elmenekültek a kálnoki Duna-ág melletti nagy nádasba. Ezt a helyet azóta is Gyermekkerteknek hívják a halásziak. Mesélték, hogy a törökök magyarul hívogatták a bujkálókat, de a mocsaras részre nem mertek bemenni.

A török tűzvészben elégték Halászinak az Árpád-házi és vegyesházi királyok idejéből való kiváltságlevelei. A török korból származik Halászi első épségben fennmaradt kiváltságlevele. Ezt az okmányt I. Ferdinánd adta 1550-ben Halászinak. Ebben a királyi helytartó meghagyja Magyarország összes vám- és adószedőjének, hogy Halászi régi mezőváros polgárainak a vámmentességet élvezni engedjék, melyet királyelődöktől nyertek, mivel lakosai Óvárt segítették a török elleni küzdelemben, s azok ezért a falut felperzselték. I. Ferdinánd eztán a falunak a zöld viaszú pecsét használati jogát adta, ami nagy kiváltság volt abban a korban. Ez a pecsét Szent Mártont ábrázolja.

A.

1. Török pusztítások

1529 szeptember elején értek a török seregek a megyehatárra. Óvárt elhagyta a cseh őrség. Bécs sikertelen ostroma után a visszavonuló török seregek a várossal együtt a várat is felgyújtották. Ekkor a halásziak a szorongatott Óvár segítségére siettek s ott vitézül harcoltak a vár védelmében. Ez alatt a törökök Kálnoknál átkeltek a Mosoni-Dunán és megtámadták Halászit. Felgyújtották és teljesen feldúlták a védtelen községet. A monda szerint a gyerekek, asszonyok és öregek idejében elmenekültek a kálnoki Duna-ág melletti nagy nádasba. Ezt a helyet azóta is Gyermekkerteknek hívják a halásziak. Mesélték, hogy a törökök magyarul hívogatták a bujkálókat, de a mocsaras részre nem mertek bemenni.

A török tűzvészben elégték Halászinak az Árpád-házi és vegyesházi királyok idejéből való kiváltságlevelei. A török korból származik Halászi első épségben fennmaradt kiváltságlevele is.

Ezt az okmányt I. Ferdinánd adta 1550-ben Halászinak. Ebben a helytartó meghagyja Magyarország összes vám- és adószedőjének, hogy Halászi régi mezőváros polgárainak a vámmentességet élvezni engedjék, melyet királyelődöktől nyertek, mivel lakosai Óvárt segítették a török elleni küzdelemben, s azok ezért a falut felperzselték. I. Ferdinánd ezután a falunak a zöld viaszú pecsét használati jogát adta, ami nagy kiváltság volt abban a korban. Ez a pecsét Szent Mártont ábrázolja.

2. A református kor

Az 1529 évi pusztulás után elterjedt Halászin a református vallás, sőt ez volt az uralkodó egészen az 1700-as évekig. Halászi ez időben fontos és népes református egyházközség volt. Ezt mutatja az is, hogy az 1600-as években itt lakott Samarjai János református püspök, így Halászi a Dunamelléki Református Püspökség székhelye volt. Csak az ellenreformáció után kezdett visszatérni ősei vallásához. A visszatérés főleg a magyaróvári kapucinusok munkája volt. Különösen fokozódott ez Mária Terézia uralkodása alatt, amikor a királynő lánya 1777-ben a mostani templomot megépítette. Ez a legnagyobb templom egész Szigetközben.

B.

3. A Rákóczi-szabadságharc

A kurucok és labancok egyaránt dúlták, sarcolták a mezővárost. Halászi ekkor az óvári vár koronaőrségének, a „sárga németek” a fennhatósága alá tartozott. Ha a kurucok éjjel a városba beütöttek, a lakosok egy magasabb fa tetejére kötözött zsúpszalmát gyújtottak meg, így adtak jelet Óvár lakosainak. Az úgói legelőn egyszer összecsaptak a kurucok a labancokkal. A harcban elesetteket ott temették jeltelen sírba. „Sok sárga németnek lett temetője a halászi rétség”.

4. A napóleoni háborúk

Napoleon katonái 1809-ben harcoltak ezen a vidéken. (győri csata!!) Három hét alatt a franciák roppant károkat okoztak a gazdáknak.

5. A forradalom és szabadságharc

Még a szabadságharc előtt megalakult a halászi lovasbandérium. A bandérium 12 lovasból és egy vezetőből áll, kinek fehér vagy szürke lova van. A mezővárosi ranghoz hozzátartozott a lovasbandérium fenntartása is. Nemcsak díszkíséretet jelentett régen, hanem védelmet is. Tagjai elmondták, hogy kísérték a püspököt, s az érkező, távozó káplánokat, plébánosokat is. A bandérium díszruhája: árvalányhajás fekete posztósüveg, bőszárú ing, sujtásos piros posztómellény, kék ezüstszinóros mente, fehér rojtos gatyá és fekete csizma.

Kísérték Kossuth Lajost is 1848 október 22-én a mosoni plébániától az uradalmi kastélyig.

Halászi is részt vett a szabadságharc eseményeiben. 1848. októberének első napjaiban egy 25-30 főből álló, Jellasics-féle martalóc csapat bukkant fel Óvár határában. Soós János nemzetőr megfutamította őket, s azok Halászi felé menekültek. A Duna kompjánál térdre állva könyörögtek kegyelemért. A halászi bíró átadta őket az óvári hatóságnak.

A tündértó titka

A Duna mentén, Szigetközben, Csallóközben minden faluban mesélik az öregek, hogy valamikor tündérek éltek itt a szigetekken. Nagyon jó világ volt még akkor, Aranykertnek is hívták ezt a vidéket. Cikolasziget határában, a Vörösfüzesen van egy régi medermaradvány, a nép Tündértónak mondja. Partját sás, nád szegélyezi, közte vízililiomok pompáznak, s a víz tükrén tündérrózsa nyílik. Azt tartják róla, hogy itt volt régen a tündérek palotája. Csillogott-villogott a víz színén, ha rásütött a nap, mert még a zsindele is aranyból volt.

Egyszer aztán megromlott a világ. Háborúk jöttek, az emberek gyilkolták egymást, így a tündéreknek nem volt maradásuk. Elköltöztek innen messzire. De az itteni embereket szerették, ezért ajándékot hagytak nekik. Azt mondják, hogy a hajukból lett arany a Dunában, a palotájuk helyét pedig megbabonázták. Azt hagyták az itteni emberekre, hogy aki lány Anna napját követő holdtölte éjjelén megfürdik a Tündértó vizében, az szebb lesz, egészségesebb lesz, mint volt, és azé a legényé lesz, akit szeret. Nos, azóta minden nyáron kijárat a lányok, hogy megmártsák magukat a Tündértó vizében.

Ágnes csúnya lány volt. Pizle-poszlának csúfolták a többiek. olyan hitvány, vékonyka volt a lelkem. Nagyon fájt neki a csúfolkodás. Szeretett volna ő is olyan lenni, mint a többiek: szép vidám, mindenkivel barátkozó. De az emberek nem vették komolyan, csak élcelődtek vele a legények is. Különösen Pista, a szomszédék fia, aki nagyon tetszett neki és úgy szerette volna, ha legényes napokon hozzájuk is ájtott volna beszélgetni. De mindig csak egyedül üldögélt otthon, nem kereste fel senki. Így következett el az Anna-napot követő holdtölte ideje. A lányok minden este lesték a holdat, mikor kerekedik ki a képe, és súgtak-búgtak, hogy bizony megmártják magukat a Tündértó vizében. Ágnes is csalták, de hozzátették: kár kimennie, rajta az sem segít.

Nem is mert velük tartani. Lefeküdt, de mikor hallotta az ablakuk alatt elsuhanó lányok lépteit, fölkel, kiosont a házból. A gádorban sírdogált. De egyszer csak gondolt egy nagyot: csak azért is megfürdik a Tündértó vizében. Dacosan dobantott egyet a lábával, és futni kezdett kert alul a Duna felé. Egyedül akart maradni, nehogy kinevessék a többiek. Eloldotta ladikjukat és átevezett a Vörösfüzesre. A lányok már vidáman lubickoltak a partcsorbánál. Ágnes egy bokor mögül vetette magát a vízbe ruhástul, szégyellt levetközni. Mély volt a víz. Egy-két karcsapással úszni próbált, de lábára tekeredett a hínár. Hiába kapálózott, húzta lefelé, nem tudott tőle szabadulni. Kétségbeesetten kiáltott segítségért. Meg is fulladt volna, ha nem ér oda éppen idejében Pista, aki hazafelé tartva hallotta a szomszédéból Ágnes sírását és látta, hogy egyszer csak nekiszalad a Dunának. Rosszat sejtve utána indult. Nem teketóriázott, beugrott a vízbe és kihúzta a fuldokló lányt. Ahogy Ágnes magához tért és rányitotta a szemét, csodák csodája, Pista szépnek látta. Rámosolygott és haza vitte. Megfogant a Tündértó titka. Eljárt hozzájuk a legényes napokon és megszerették egymást. Nemsokára megtartották a kézfogót, aztán a lakodalmat is. Boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A tündértó titka

A Duna mentén, Szigetközben, Csallóközben minden faluban mesélik az öregek, hogy valamikor tündérek éltek itt a szigetekken. Nagyon jó világ volt még akkor, Aranykertnek is hívták ezt a vidéket. Cikolasziget határában, a Vörösfüzesen van egy régi medermaradvány, a nép Tündértónak mondja. Azt tartják róla, hogy itt volt régen a tündérek palotája.

Egyszer aztán megromlott a világ. Háborúk jöttek, az emberek gyilkolták egymást, így a tündéreknak nem volt maradásuk. Elköltöztek innen messzire. de az itteni embereket szerették, ezért ajándékot hagytak nekik. Azt mondják, a palotájuk helyét megbabonázták. Azt hagyták az itteni emberekre, hogy aki lány Anna napját követő holdtölte éjjelén megfürdik a Tündértó vizében, az szebb lesz, mint volt, és azé a legényé lesz, akit szeret. Nos, azóta minden nyáron kijártak a lányok, hogy megmártsák magukat a Tündértó vizében.

Ágnes csúnya lány volt. Piszle-poszlának csúfolták a többiek. Olyan hitvány, vékonyka volt a lelkem. Szeretett volna ő is olyan lenni, mint a többiek: szép vidám, mindenkivel barátkozó. De az emberek nem vették komolyan, csak écelődtek vele a legények is. Különösen Pista, a szomszédék fia, aki nagyon tetszett neki. Szerette volna, ha legényes napokon hozzájuk is átjött volna beszélgetni. De mindig csak egyedül üldögélt otthon, nem kereste fel senki. Így következett el az Anna-napot követő holdtölte ideje. A lányok minden este lesték a holdat, készülődtek, hogy megmártsák magukat a Tündértó vizében.

Ágnes nem mert a többiekkel tartani. Lefeküdt, de aztán csak fölkelt, kiosont a házból. A gádorban sírdogált. De egyszer csak gondolt egy nagyot: csak azért is megfürdik a Tündértó vizében! Eloldotta ladikjukat és átevezett a Vörösfüzesre. A lányok már vidáman lubickoltak a partcsorbánál. Ágnes egy bokor mögül vetette magát a vízbe ruhástul, szégyellt levetkőzni. Mély volt a víz. Lábára tekeredett a hínár. Hiába kapálózott, húzta lefelé, nem tudott tőle szabadulni. Kétségbeesetten kiáltott segítségért. Meg is fulladt volna, ha nem ér oda éppen idejében Pista. Nem teketóriázott, beugrott a vízbe és kihúzta a fuldokló lányt. Ahogy Ágnes magához tért és rányitotta a szemét, csodák csodája, Pista szépnek látta. Rámosolygott és hazavitte.

Eljárt hozzájuk a legényes napokon és megszerették egymást. Nemsokára megtartották a kézfogót, aztán a lakodalmat is. Boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Halászok

Először a halászok életével ismerkedjünk meg, mert ők éltek legszorosabban együtt a vizekkel. A szigetközi halászok mindig híresek voltak a történelem folyamán. Sok oklevél, írott emlék említi meg őket. Olyan nagy volt a halbőség a Duna-ágakban, hogy nemcsak a helyi fogyasztásra jutott bőven, hanem a szomszédos piacokra is, Magyaróvárra, Győrbe, Pozsonyba. Még Bécsben is külön helyük volt a halpiacon a szigetközi „vizásoknak”. Nagy mennyiségű szigetközi sózott- és füstölthalt-szállítmányokkal Esztergom, Buda felé, vagy Pozsonyba, Bécsbe és Passaun keresztül Bajorországba. A közeli piacokra eleven halat szállítottak gyékény-, nád-, sás-, zsúpkötegbe csavarva. Maguk a halászok hordták piacra a zsákmányt. Legfőbb piacos hal a viza volt, a csuka, harcsa, süllő, márna, ponty. A keszeget, kárászt, dévért inkább otthon fogyasztották el.

Nem fordult meg vendég, sem király vagy nagyúr Óvárton, hogy halat ne ajándékoztak volna neki. Vének a pannonhalmi bencések halászfaluja volt. A vizek közé zárt falvakban szabad halászok éltek. Halászbokrokba tömörültek hatan-nyolcan, közösen végezték a munkát. A vizeket bérbe vették a földesúrtól. A bokrok tagjai összetartottak, s lehetőleg egy helyre települtek, egy helyen laktak. Még ma is őrzik a régi halászfaluk: Halászi, Kisbodak, Püski a bokros település külső formáját. Halászipan pedig 1938-ban egy kútásás alkalmával 6 méter mélyen régi ladikra és halászszerszámokra bukkantak, a mai Duna-ágtól elég messze. Ez nemcsak a régi halászbokor telephelyét mutatta meg, hanem a víz munkáját is, hogy aránylag rövid idő alatt már 6 méterre (!) temette be a hajdan vízparti telephely maradványait. Amikor alkalmas volt a víz és az idő, hetekig haza sem jártak. Kint a szigeten vertek tanyát. Itt szárították hálójukat, s cölöpökre épült sövényfalú kunyhó volt a menedékük. Voltak, akik állandóan kint laktak a szigetekken. Összehordott dombra építették fonott sövényfalú házukat. A dombot is körülfonták fűzzel, hogy a víz ki ne kezdje. A ház sövényfalát pedig jó vastagon betapasztották sárral. Csak ladikkal lehetett az ilyen tanyát meg közelíteni Cikolán. Szerszámaikat kender-, lenfonalból maguk kötötték, a hibásakat maguk javígtatták. Hú segítő társukat, a ladikot is maguk mesterkedték. Régen egytörzsű ladikban jártak még (bödönhajó). Cigányok faragták vastag fűz-, vagy nyárfatörzsből. Halászipan házépítésnél egynek előkerült a maradéka, de egészen korhadtan. A régiek még maguk fonták gyékényből a halas szatyrokat, fűzből a 2 méter átmérőjű, öblös, nagy halszállító kosarakat. Fűzből fonták a mai lukacsos faló haltartó bárkák őseit is, a „halburkust”. Ez különböző hosszúságú, legfeljebb 2-3 méter hosszú, közepén 60-80 cm, vagy 1 méter széles, szilva alakú kas volt, tetején lezárható csapóajtóval. Ebbe gyűjtötték a halakat úgy, mint a mai bárkában, vízbe merítve hetekig elállt benne a zsákmány. A legtöbb halat a halfészkekből vagy tanyákból lehetett kiszedni. Előbb óvatosan kipuhaltatták a rejtekhelyeket. Mégy gödrök ezek a mederben, ide állnak össze időnként a halak. Rövidebb, de 8-10 m széles, 100 szem mélységű kerítőhálóval fogták körül a fészkeket. Két ladikkal 4-5 ember kellett hozzá. A halakat úgy zavarták ki, hogy a hálón belül csákllyákkal, hosszú vonyagókkal bökdösték a vizet és a menekülő halak a hálóba szaladtak. Éjjeli halászatokon igen

kedvelték az eresztőhálót. A hal útjába eresztették a vízbe ladikról, és a laza, nagy szemű hálóba a halak kopoltyújukkal, uszonyaikkal fennakadtak. Igen szerettek milingezni régen is, ma is. Áradó vízben lehet, amint megpezsdl a víz, mert ilyenkor a hal a partok felé húzódik. Keresztbe állított ladikkal a vízfolyással egy irányban szűrük végig a partok mentét. A miling 60-70 szemes kis háló, olyan mint a kézitápli, csak az egyik ina hosszabb.

A hivatásos halászok mellett hallal élt, tehát halászott Szigetközben az egész nép. De annyi volt a hal, hogy bőven jutott mindenkinek és így nem sokat törődtek vele a „hivatalos közegek”. Alig volt ház, amelyiknek kertalja le ne ért volna holtág partjára. Alig várták már az árhullámok lepadását, mert ilyenkor a legszegényebbje is degeszre lakhatott. Az olyan lötyékbe, amelyekben víz csak kevés volt, már de iszap annál több, még tapogató sem kellett, pusztá kézzel fogták ki a bent rekedt halakat. Csak belegázoltak és jól megtapodták a pocsolyát. Mind feljöttek a tetejére, és kézzel összefogdosták őket. Sokkal nehezebb volt és több ügyességet kívánt már a hurkolás, szigonyozás. A széles néprétegek halásmódja volt ez is. Különösen a déli, délutáni melegben nem mozog a hal. Mereven áll a hínár fölött, vízitöklevek árnyékában. Amint megláttunk egyet, óvatosan odaeveztünk és a nyélre erősített lószőr hurkot (lovak farkából téptük hozzá a „nyersanyagot”) csendben az álló csuka orra elé dugtuk, volt, hogy megugrott tőle, olyan jóllakott, lusta is közöttük, hogy ügyesen bebújtattuk a hurokba és csak a rántásra eszmélt föl. Lélegzet-visszafojtott csend, nyugalom és biztos kéz kellett hozzá. A szigonyozás ugyanúgy kell meglesni, megközelíteni az álló halat, csak a hurok helyett hegyes, egyágú szigonyt döfnek beléje. Hivatásos halászok is használtak a nyélre tűzött vágóhorgot a hal kiemelésére. Nagyobb ívás idején lehetett szigonnyal jól halászni, mert sok volt az álló hal. Télen is szívesen szigonyoztak léken át. A jégen keresztül meg lehet látni, hol áll a hal.

A holtágak tiszta öbleiben, napfényben nyüzsgött az élet. Ilyenkor kutyatejjel is tudtunk halászni. A kutyatej levét belecsöpögtettük teknőcsónakunkból a vízbe. A halak odajöttek, cuppogtatták – és elkábultak tőle. Mindjárt hasra fordultak s mi csak felszedtük a víz tetejéről.

Horgászatról

A győri káptalana oklevelei már a XV-XVI. századból hírt adnak a szigetközi régi horgászatról.

Általánosságban 10-20 horgot engedélyeztek. Ezeket sorjában rakták le és vízbe hajló fűzekre, erősítették villafával. Régen a vizát horoggal is fogták. 100-150 darabot kötöttek egymás mellé sorjában egy erős tartókötéltre. A vizahorog erős, nagy egyes, vagy hármas, vasmacska formájú volt és még csalit sem tette rá a régi halászok. Tudták, hogy a viza igen kíváncsi természetű. A Fekete-tengerből ívni a szigetközi csendes vizekbe feljövő vizának ált kellett mennie az egész ágon keresztbe vetett horogsoron. A jegyes horgok valamelyike megbökte, erre visszament, megnézte és farkával, mérgesen rácsapott. Fenn is akadt rajta. A régi halászok évszázadokon át ugyanolyan szerszámokkal dolgoztak, mint maiak. Csak a horgászat fejlődött ki technikailag.

S az eredmény mégis hol van a régihez képest! Igaz, hogy csökkent a halállomány. A horgászoknak is meg kellene tanulniuk az öreg halászok titkokat ismerő, csodás „tudományát”.

Aranyászkok

A vizek vándorai voltak, járták ladikjukkal, szerszámaikkal a közeli és messzi vizeket, hogy kilessék, hova rejti kincsét a Duna.

A meder sodrában hordja magával a víz az aranszemeket, a kavicssal, homokkal együtt. Honnan hozza? Hogyan kerül a Dunába a sok arany? Geológiai vizsgálatok megállapították, hogy a dunai arany főképp alpi eredetű (Sümege). A Magas-Tauernből származik, de a mellékfolyók is, mint pl. a Vág, Garam, sok aranytartalmú kavicsot hoznak magukkal a Felvidékről. A folyóvíz ugyanazt a munkát végzi el lassan, mint az aranybányákban a törő-zúzó gépek. A hegyek közt rohanó folyó rombolja, törli, vájja a kőzetet. A kőzetdarabokat hosszú úton hordja magával, görgeti a meder fenekén, lassanként kavicsá csiszolja, homokká aprózza fel. Az aranytartalmú kőveket is összetöri, felőrli, s így a szabaddá vált aranszemecskék is együtt utaznak a többi hordalékkal. sík vidékre kerül a folyó, folyása meglassul. Sok hordalékát nem tudja tovább vinni, lerakja, szigeteket, zátonyokat épít belőle. Itt ülepszik le az arany, a dió, mogyoró nagyságú kavicssal, vörös gránithomokkal együtt. A Duna mindjárt féltve be is takarja iszappal, hordalékkal. Innen kell kimosnia, kitisztítania az aranyásznak.

Leletek bizonyítják, hogy már a rómaiak is aranyásztak ezen a vidéken. Az aranyászásnak több írott emléke maradt fenn a történelem évszázadaiból. Legrégibb okleveleink az Árpádkorból valók. Megparancsolják, hogy minden mosott aranyat a királynak kell beszolgáltatni. Róbert Károly 1327-ben és Nagy Lajos 1351-ben kelt okleveleikkel szabaddá tették az aranymosást. A győri harmincadvámhoz tartozó aranybeváltó hivatalban a beváltási kötelezettség miatt nyilvántartották az aranyászokat. A feljegyzésekben csaknem mindig ugyanazok a családnevek szerepelnek. Apáról fiúra örökölték a tudományt, kívülállót nem avattak be a mesterség titkába, legfeljebb csak nőszüléssel keveredhetett idegen közéjük. A kincstári beváltóhely mellett bőven jutott sárarany feketén a győri, komáromi, pozsonyi, pesti ékszerészeknek is jobban megfizették. A régi híres aranyászok emlékét sok dülönév, elnevezés is őrzi a part menti községekben. Ásvány falvak. Ennek az évszázados, eleven aranyászáletnek a szabályozás vetett véget. Nem fogyott ki az arany azóta sem a Dunából, csak a víz jobban elrejté a kincsét. A gátak közé szorított Dunában a víz nem tud már úgy szétterpeszkedni, mint hajdanán. ezért az átlagos vízállás megnövekedett. Az aranyszemecskék fajsúlyuknak megfelelően a zátonyok középrészein rakódnak le, s így csak a közepesnél kisebb vízálláskor kerülnek szárazra. Ezért a szabályozás után az aranyászat már nem biztosított állandó kenyeret, időszaki foglalkozássá zsugorodott. A megélhetés legtöbbjüket napszámba parancsolta, de sokan vándoroltak ki közülük, másutt próbáltak szerencsét. Nagy zátony itt lát munkához az aranyász. Legelső cselekedet: „aranynézés”. Ki kell lesni, hova rejté a kincsét a Duna. Kissé megpörkölt belsejű, csiszolt bükkfa lapátját belemeríti a csillogó füvénybe. A lapát fővenyt vízzel locsolgatja. Az aranynéző lapát belső, megégetett felületére rátapadnak az aranyszemek, s a fekete alapon szépen csillognak. Csak akkor érdemes elkezdenni, ha legalább 50-60 szemet tud az ember megolvasni rajta. A vörös gránithomokkal együtt rakódik le az arany, s ezért az aranytartalmú öntésnek rozsdavörös a színe. Felállítjuk a mosópadot. A mosópad ölnyi hosszúságú, lejtős asztal, két oldalán hüvelyknyi peremmel. Három lábon áll. Lapját durva posztóval borítják. 5-6 lapát fővenyt rak és hosszú nyelű, henger alakú edénnyel, a hörggél vagy más néven köpöccével meregetni kezdi rá a vizet. Szaporán töltögeti. A víz lassan lemosa a fővenyt a mosópad posztójára. A kavics, durva homok lecsurog a padról, de az aranytartalmú fővény a posztó szálai közé akad. Az aranyászsátor (más néven aranyászlésza) hús árnyékában. Ez vessző közé szorított nádfal, s két rúddal megtámasztva pompásan véd a tűző nap, szél és eső ellen is. A posztót lassanként egészében elborítja az aranyhomok. Óvatosan leveszi a mosópadról és egy dézsa vízbe hígálja. Innen később, amikor sok összegyűlt, a szérkébe meregeti át tisztítani. A szérke hosszúkás csónak alakú faedény. Vizet tölt rá, locsolgatja, s addig hígálja, karélja, míg a fölösleges homok a vízzel együtt ki nem folyik a szérke elvékonyodó szélein. De ez korántsem tiszta aranypor még! Este otthon fontos munka következik: a foncsorítás. Megtisztítani végleg az aranyport minden idegen anyagtól. Mély cseréptányérba rakja. Gyolcsacskóba, lúdtollból készült mérőkéjével 1 dkg kénesőt tölt s ezt rányomogatja az aranyhomokra. A ruhán keresztül apró gömböcskékben szökik rá a higany s végül kezével jól összegyurkódja. Jól meg kell gyúrti, hogy a higanygömböcskék minden aranyport magukba vehessenek, míg a homok és idegen anyag kívül marad. Ezután vagy fél maroknyit egy nagyobb tálba mer át,

aztán addig mozgatja, amíg a homok, pizok, ki nem jön a vízre, a tál fenekén pedig csak a higany marad, magába rejtve az arany szemeket. Maradt még egy kis higany az aranyporban. Ezt is el kell távolítani az utolsó cseppig. Vashoz készült égetőkanálba önti és tűznél lassan kiégeti. Ez a legveszélyesebb munka. A kéncsőnek mérges a gőze. De jól tudják, hogy félre kell hajolni ilyenkor, mert könnyen kipotyognak a fogak tőle, meg is vakulhat. Régen az égetésnél aranypénzt raktak a szájukba, fogaik közé szorították. Az a ráakódott higanytól egészen megfehéredett. az égetésre azért is vigyázni kell, mert igen „kényes rá” az arany. Ha túlégeti, sötét színű lesz és már nem olyan értékes. Végre ott ragyog titokzatos, sárga fénnel az arany. Sárarany. Így hívja a nép a mosott aranyat, mert fővenyből, sárból került elő. Olyan finom szemcsékből áll, mint a közönséges homokban csillogó csillám. Könnyen összenyomódik. Kis borsó-, kukoricaszem nagyságú gombócokba gyúrva elrakják szépen az aranygyűjtő szelencébe „iskatulájának”.

Az aranyászás nem zajos mesterség. A vízmeregetés közben bőven jut idő beszélgetésre. Hármás-négyes „bokrokban” aranyásztak rendszerint, akár csak a halászok. Egymást így egyesült erővel messzi vizeket bekóboroltak. Lehetőleg egy utcába települtek. Búcsúkor, mulatságon külön asztaluk volt a kocsmában, s a körmeneteken is egy csapatban mentek. A múlt század ötvenes éveiben jártak fenn Bécs fölött és Linznél ásványi aranyászok. Szépen kerestek s naponta 3-5 Ft-ot is megkerestek. Igen jól éltek, mert a parton mindjárt el is adták az aranyat. Lementek Paksig, Mohácsig a Dunán. 100-120 Ft-ot is megkerestek egy hónapban. Nagy pénz volt ez, igen jól éltek rajta, hiszen 1-2 Ft-ért hízott libát vettek a parti falvakban. Feketén is eladogattak aranyat, 1,90-2 Ft-ért grammonként. Szép időben éjjel is aranyásztak höldfénynél, váltották egymást. Nem volt az aranymosás soha túlságosan jövedelmező foglalkozás. Az aranyászokat mindig szegény embernek tartották. Sok gúnyvers, mondás maradt fenn róluk. Ma is mondogatják; „Sokat fárad a vadász, Ritkán száraz a halász, Rongyos az aranyász...!” Üres zsebben kotorász, Ha szegény is, vígan él, Egész nap csak vizet mér. Szegénységüket azzal magyarázta, hogy „sok pénzt kerestek, az igaz, de mégis élettertelenek voltak. Gyorsan gyűjt, gyorsan ment náluk a pénz. Legtöbben hamar elitták a keresetet,” Ez a vélemény ugyan túlzás, mert nem minden aranyász volt mulató.

Pásztorok

A szigetközi pásztor is együtt élt a vizekkel. Száz és száz sziget, Duna-ág útvesztőjében, nádasok, erek, mocsarak közt. Egész évben kint kóborolt nyájával a vizek között. Lapos fekvésű, időnként vízzel borított határrész csak jószág tartásra, legeltetésre volt alkalmas. Évenként egyszer-kétszer megjárta a víz, megöntözte termékenyítő iszappal, hordalékkal trágyázta, s így nyomában zöldellő rétek, kövér legelők terített asztala várta az éhes csordákat. Duna-ágak, erek

csipkézték körül a kisebb-nagyobb földszigeteket, nádasok foltozták be a mélyedéseket. A XIII. századból említik már okleveleink a szigeteközi pásztorkodást. Dunakiliti, Arak, Kálnok nagy kiterjedésű erdei legelőin, rideg gulya, ménes és konda legelt Kálmán király idejében a mosoni, óvári vár ellátására (Ivánffy). Az óvári harmincadvám adatai megvilágítják a szigeteközi szilaj marha vándorlását Bécs és Graz felé. Évről évre százsámra hajtották lábon a főútvonal, a híres „mészárosok útja”-nak forgalmába kapcsolódva szigeteközi jószágot nyugat felé.

Az alföldi szilaj marhával együtt ezek is bírták út mentén legeltetve a sok száz kilométeres vándorlást. Cikola, Sérfenyő, Doborgaz. A kisbodaki szilaj csorda is híres volt. A marhaállomány magyarfajta volt. Csak a századfordulóban tarkálltak bele idegen, nyugati fajták. Marhák, lovak egy csordában legeltek, együtt szigetről szigetre, legelőről legelőre. Csak a konda járt külön, inkább az erdei tisztásokon, tölgyesekben, égerekben. Átúszott egyik szigetről a másikra, ha kellett végigtúrta a nádasokat. Mocsári disznó volt, szívós, edzett. Szinte vadon élt kint ez a sertésfajta, gyökeresen, magvakon, férgekben, de megette a sás-, nád-, kákacsírást, madártojásokat, halakat, sőt kisebb vadakat is. Egyedül a juhnyáj nem úszta meg a Duna-ágakat. A falvak melletti holtmedrek, közeli legelők libák, kacsák tömegétől tarkállottak. Cicolán, Kisbondakon kiviszik a füzesekre, s tömni való korokban hozzák haza. A pásztorok is télen, nyáron, hóban, esőben, tikkasztó melegben kint éltek a jószággal. Ruházatuk olyan volt, mint az alföldieké, és hajukat is varkocsba fonva viselték. Egymásnak adták a tudományt, apáról fiúra, úgy, mint az aranyászok. Elkülönültek a falubeliektől. Idegent nem szívesen fogadtak maguk közé, bár alkalmi bojtárjaik voltak a családtagokon kívül is, de csak szükségből! Egész éven át együtt kóboroltak a csordával. Meleg szobát, meleg ágyat nem ismertek. Kint aludtak a szabad ég alatt. Ha hideg volt, az állatok közé bújtak melegedni, s csak az eső, hó ellen építettek maguknak félig földbe vajt „gunnyót” a karámok mellett. A faluban ritkán mentek, oda is csak inkább a kocsmába, vagy dohányért. Mulatni is csak egymás közt szerettek igazán, kint a pásztortanyán, dudaszóval. Nősek voltak. Az asszonyok, gyerekkel a téli szálláson éltek az öregekkel, magasabb szigeteken, vesszőfalú, sárral tapasztott házaikban. Pásztoroknak szégyen volt szobában, ágyban aludnia. A férfigyerek is, amint feliperedett, már kiment tanulni apja mellé „gyerekbujtárnak”. Otthon főtt ételt csak akkor ettek, ha a szállás közelében legeltettek. Kint bográcsban főztek, tejen, húson, kenyéren éltek s halásztak is, madártojást szettek. Ellenségük csak a farkas volt és az áradás. Különösen télen messze hallatszott a nádasokból borzalmas üvöltésük. Nagy tüzeket raktak, lesen örködtek egész nap, vagy egész éjjel, farkasvermekkel, törökkel vették körül az éjjeli szállásokat. A községek is farkasvermekkel vették körül magukat. Ezek emlékére őrzik a Ravaszlik-dűlő (Farkasverem) Püski határában. A hirtelen árvizek is sokszor „megkárulták” a pásztort. Jól ismerték a magasabb szigethátakat, ide hatották az állatokat. Sokszor nyolcas-tízes csoportokra osztották szét, amennyi elfért egy-egy vízből kiálló háton. Hosszan tartó áradáskor még a fűgyökeret is kikaparták az állatok, és úszva legelték a bokrok, fák vízből kiálló ágait. A téli jeges ár volt leginkább veszedelmes. A jégtáblák előtt nem volt menekvés. Megtörtént, hogy összetorlódott jéghegyeken, hókupacokon álltak egy hétig is és kegyetlenül bőgtek éhségükben az állatok. Ilyenkor hullott el belőlük a legtöbb. Rideg tartás a múlt században alakult át lassan fészilaj pásztorkodássá. Kora

tavasztól késő őszig kint élt a csorda, úgy, mint régen, csak télire hajtják haza, jászlas tartásra Cikolaszigeten. Szent György-napkor hajtának ki. Kora tavasszal megindul a vándorlás az Öreg-Duna felé. Gyűlik a csorda. Sokat hoztak Halászból. Cikolán, a faluban gyűjtötték az állatokat össze s az előljáróság papíron, vette át darabszám a gazdától. Szinte az egész falu kivonul a vízpartra, nézni, mint indulnak ki nagy ünnepélyességgel a szigetekre. A hatalmas csordát összeterelik az ágparton. Az öreg pásztor körüljárja, pogány módra ráolvasást morog bajsza alatt, hogy rontástól őszig megvédje a csordát. A pásztorok megfűjják tülleiket, sípjait, a kutyák csaholnak, ostorok csattognak. Megkezdődik a terelés. Az állatok megtorpannak. Csattognak a karikások, csörögnek a botok. A kutyák szélesebben száguldoznak a csorda körül. Terelik egyre összéb az állatokat. Egészen egymáshoz szorulnak, lökdösődnek. A parton állók nem tudnak ellenállni a többiek nyomásának, s végül az állatok egymást nyomják, taszigálják le a mélybe. Az emberek ladikokba ugranak kísérik az úszókat. Kint a pásztorok újra számba veszik az állományt. A fő pásztort itt nem számadónak hívják, hanem öregpásztornak. Szinte korlátlan hatalommal parancsol embernek, állatnak. Bérük 12 kg kenyérgabona (rendszerint fele búza, fele rozs), 5 kg-os kenyér és 1 pengő pünkösdi pénz volt minden darab után. a pünkösdi pénzt azért hívták így, mert pünkösdi táján szedték össze. A kenyeret, gabonát is maguk szedték a falubeliektől. Pénzben is megválthatták az egész bért. Fejben tartották nemcsak az állatokat, hanem a gazdákat „melyik fizette meg a bért, melyik nem”. Két fát négyszögletesre faragott, kisimította szépen, rovásokkal rávéste az állatok számát és a járandóságát. Egyik rovásos bot a gazdánál maradt, a másik a pásztornál. Így nem lehetett vita közöttük. Ha megbetegedett, előre jelentették a gazdának és hazavitette, ha akarta. Elhullott állat után nem vették fel a fizetést. „Ölíg a gazda kára, káruljam el én is a fizetést”. A pásztorbecsületet szentnek tartották az elszámolásnál. Ugyanilyen pontosan számot adtak a szaporulatról is. Kint ellettek a szabadban, a vemhes állatok, tehenek, kancák egyaránt. Év közben egyszer, rendszerint nyáron, „marharovást” tartottak a közbirtokosság előljárói. Ez olyan állatszámolás volt, s ellenőrizték vele a tulajdonosok fizetendő legelőbérét. Ha lefogyott a szigetről a legelő, másik szigetre úsztattak. Így vándoroltak szigetről szigetre, mire visszatértek, újrazsendült legelő várta őket. Az úsztatás a szigetek közötti pásztorkodás legnehezebb, legveszélyesebb erőpróbája. Az öregpásztor már jó előre megbeszéli a tervet bujtárjaival. Kiválasztják az új szigetet, kitűzik az úsztatás idejét, kiosztják egymás közt a tennivalókat. Sokan jönnek ki gazdák is a közeli falvakból nézni, segíteni. A pásztorok ladikkal kísérik a csordát. Ketten az úszó állatok között eveznek, harmadik hátul sereghajtó. Pontos napi beosztás szerint legeltetnek. „Ahogyan az állat teste kívánja”. S reggel maguktól megindulnak legelni. Legelés közben szétterül a nyáj az egész szigetre. Terelni, hajtani sosem szabad az állatokat, mert csak az evésüket zavarja. Úgy 1/2 11 tájban abbahagyják és maguktól visszamennek a „dillőre”, inni és delelni. Ivás után elfeküsznek 4 óráig is. Delelés után újra szétszélednek a szigeten, napnyugtáig. Akkor ismét maguktól abbahagyják és visszajönnek a „háltató helyre”. A pásztor „nem zavarkulódik” velük egész nap. „nékünk csak az a dógunk, hogy vigyázzunk, nehogy másik szigetre kódorogjanak át.” Éjjelre, „hálni” korlátok közé, karámba mennek terelni. Legfőbb eszközük a karikás ostor és a csörgősbot. Legfőbb segítségünk a kutya. Általában kuvasz-puli keverékek, apró testű, mozgékony, szívós állatok. Megtanítják kölyökkorukban nógató, terelő

szavakra engedelmeskedni. Sokszor előfordul, hogy a békésen legelő csorda egyszer csak nekivadul. Szúnyogoktól tán, vagy bögölyöktől. Nagy szúnyog- vagy bögölyjárású nyarakon lesoványodnak tőlük. Mert meg sem állhatnak nyugton egész nap. Este a karám körül fűvel, ganéval füstölnek a szúnyogok ellen. Félnék az állatok a mennydörgéstől, villámlástól is. Ilyenkor elbújnak a bokrok alá, s fejüket a legsűrűjébe dugják. Baj, betegség is éri kint az állatokat. A sebeket bekötözik. Hogy jobban száradjon, s a bogár se szállja, kormot törnek rá a gunnyó előtti tűzhelyről. De gyógyfüveket is tudnak rá, amiktől hamar gyógyul. Sokszor megnyüvesedik a jószág. Ezt jól kinyomkodják és bekenik vastagon friss marhaganéval. Megtörténik többször év közben, hogy a gazdák hazaviszik állataikat, vásárra eladni vagy munkára. Estefelé ladikok közelednek a csordához. A közeli falvakból kijárni fejni. Ez hajnalban és napnyugtakor. Maguk főznek bográcsban, vagy fazékban a gunnyó előtt földbe ásott tűzhelyükön. Kenyér jár az állatokért, szalonna, kolbász, sonka is kerül melléje. Tejet fejnek a csordán. Hal, madártojás meg mindig akad odakint. A pásztorok sohasem unatkoznak. Nem is „igazi” pásztorok az, akinek nincs saját faragású fakanala, fatányérja, csontból sótartója, tükre, tülke vagy díszes ostornyele. Gyenge fűzgallyakból kosarakat, székeket, kasokat fonnak. Sokszor kell javíthatni a karámot, a gunnyót. Szél, első ellen nádból, vesszőfonásból bottal feltámasztott sátort csinálnak (lészának is hívják), vagy oszlopokra rakott nádtetővel fészert az ellésekhez, fejéshez. Olyan gunyhójuk is van, hogy élő fákat fonnak körül fűzvesszővel vagy nádfallal, s befedik az egészet. Kívülről sokszor betapasztják sárral. Ez a sellenc. Az állatok szőrét megnyírják és felhasználják. Vánkost tömnek, ostorcsapót pödörnek, s a gunnyót is szőrrel kevert sárral tapasztják be, mert az nem repedezik meg olyan könnyen.